

ÖNERİLERİN YAZGISI...

Doç. Dr. Erol KÖKÖTÜR

KONUTBİRLİK Danışma Kurulu Üyesi

Sönmez TARGAN benim ilginç bir dostum. Birçok sevimli yanı var. Ama önemli bir özelliği, tatlı dili güler yüzü ile insanları bir şeyler üretmeye zorlamasıdır. Amacım kişiler üzerine bir yazı yazmak değil. Ama Sönmez benden derginin bu sayısı için katkı istediğinde, onca konu dururken “öneriler” üzerine yazmaya karar verdim. Oysa denebilir ki, ülkenin güncel toplumsal sorunları var, demokratikleşme tartışmaları var, örgütlü kesimlerde, kooperatiflerde, kentlerde sorunlar var... Bunlardan birisini ya da birkaçını ele almak ve bir şeyler önermek dururken, biraz soyut bir konuya eğilmek ne derece doğru?

Bu yazı benim bir iç hesaplaşmamdır aynı zamanda... Neyin hesaplaşması? Yazmayı seven bir kişi olarak, aynı zamanda yazılanların giderek daha az işe yaradıkları duygusu içinde olmamın hesaplaşması... Onca önerinin yapılmasına karşın, bazı süreçlerin yine bilinen biçimde yürüdüğüne tanık olmamın hesaplaşması... Değişimden dem vuranların, göz göre göre değişime dönük önerileri göz ardı etmelerini yaşamamın hesaplaşması...

Sözlü kültürün egemen olduğu bir toplumda yaşıyoruz. Konuşmak, muhabbet etmek, söz, yazının önüne geçmiş... İlk Türk Basımevi, matbaanın bulunmasından 277 yıl sonra kuruldu. En baba kitap 5.000-10.000 basıyor, rekor kıranlar 50.000'e ulaşıyor... Bir zamanlar Demirtaş CEYHUN bunu “Kitabın Can Çekişmesi” olarak nitelemişti. Günlük basımımızın toplam tirajı 3.000.000 dolayında. Bu, Japonya'da bir gazetenin tirajına denk... Gerçi Türkiye'nin nüfusu Japonya'nın nüfusunun yarısı kadar... Ama yine de oranda bir terslik var... Üniversitelerde araştırmalar yapılıyor, tezler hazırlanıyor. Gerçi YÖK'ten sonra burada da bir can çekişme yaşanıyor... Uzmanlar araştırmalar yapıyor, raporlar-dosyalar hazırlıyor.

Tüm bu çabalar bir şeyleri analiz etmeyi, neden-sonuç ilişkisine dayanarak çıkarsamalarda bulunmayı ve sonuçta da önerilerle bir şeylerin değişimine katkı sağlamayı amaçlıyor. Her öneriye herkesin katılmasını beklemek olası değil elbette. Ama bu çabalar, hakkını veren çabalardan söz ediyorum, öyle azımsanacak çabalar değil.

Fakat bilginin değerinin, ne yazık ki, fazla olmadığı koşullarda, harcanan bu emekler de niyetlenen hedeflere ulaşamıyor. Oysa ülke olarak bu emekleri ciddiye almamak ve onlara yaşam kazandırmamak gibi bir lüks içinde olma noktasında değiliz. Üretilen bilgilere, ortaya konan ve konacak olan yeni farklı önerilere ilgi göstermek gerekiyor. Bu alanda emek harcayanların çoğalması gerekiyor. Ama biliniyor ki, bazı kesimlerde “yazan-çizen” diye nitelenen bu insanların sayısı giderek artacak yerde artmıyor...

Çünkü ne eğitim sistemimiz insanlara yazma becerileri de kazandıracak değerler üzerine kurulu, ne de insanlar yazma becerilerini geliştirmek için özel çabaların içine giriyor. Sözün uçup gittiği, ya da konuşulmanın çok azının belleklerde kalabildiği biline biline, konuşmak yeğleniyor. Konuşurken onca iyi şeyleri dillendiren kişiye “yahu şunları kaleme alsana” dediğinizde, “kim uğraşacak onunla” ya da “yazmayı beceremiyorum” veya “sevmiyorum” türü yaklaşımlarla sıkça karşılaşılıyor.

Sözlü kültürün yerleşik olması, yanı sıra başka bir tehlikeyi getirmektedir: Kulaktan dolma bilinçlenme... Yazıya, yazmaya, yazılana karşı ilgisizlik, çağdaş değerlerin köklü biçimde bilinçlere kazınmasının önündeki en önemli engellerden birisini oluşturmaktadır.

Yazıya, yazmaya, yazıya dökmeye, yazana, kaleme alana ilginin mutlaka artması gerekiyor. Yazmanın da önermenin de ciddi bir süreç anlamına geldiği bilinmelidir, önermelerin “söyleniverildikleri” gibi kolay üretilmediklerinin bilinmesi gerekiyor.

Ne anlama geliyor önermek ve öneri?

- Her yazının bir ya da birçok amacı vardır. Bu amaçlar, önermelerde somutlaşır.
- Öneri yapmak kolay bir şey değildir. Ciddi analizlerin ve çıkarsamaların sonucunda süzülerek oluşurlar.
- Öneri, bir çözümün genellenmesidir. Bu nedenle, felsefi anlamda bilgi kuramının çerçevesine girer.
- Öneri, özü açısından, var olan durumun olumsuzlanması ve yeni bir durumun hedeflenmesidir. Yani öneri, bir değişim sürecinin ilk kıvılcımıdır. Bir çelişkinin ve çatışmanın çözümünün anahtarıdır.

İşte sorun burada yatmaktadır. Toplumda bir değişme-değişmeme çatışması yaşanıyorsa, önermelerde de statükocu-yenileşmeci çatışması yaşanacaktır. Yaşanmaktadır da...

Bir kısım öneriler var olan durumu (statükoyu) korumaya dönükken, bir kısmı da bu durumu aşmaya dönüktür. Toplumda değişmeye karşı dirençler varsa, ilerici-yenilikçi öneriler de önerildikleri yerde kalmaktadırlar. Tam da bu noktada, ciddi bir enerji, entelektüel enerji, kabul edilmesi olanaksız biçimde atıl duruma düşmektedir. Belki o anlık istenen etki sağlanamamaktadır. Kuşkusuz her öneriden etkilenenler olur ve her öneri destekçilerini ve sahiplenicilerini bulur. Ama anlıklar, momentler, bir toplum yaşamında önemlidir.

Bir an için düşünsek, bugüne değin değişik yayınlarda yapılmış olan önerilerin acaba kaç tanesi değerlendirmeye alınmıştır da bir yaşam bulmuştur? Bu, başlı başına önemli bir araştırmanın konusu olabilir. Ama böyle bir araştırmanın sonuçları ve önerileri de diğerleriyle aynı yazgıyı paylaşacaktır olasılıkla...

Sorun, yönetenlerin, yönetmeye soyunanların, muhalefet edenlerin, değiştirmek isteyenlerin önermeleri değerlendirmesi sorunudur. Sorun, öneri yapanların önerilerine sahip çıkması sorunudur. Sorun, bir toplantıda, bir yazının okunmasında, bir tartışmada herkesin öneri süreçlerine katılması sorunudur. Ne öneri yapanın sorumluluğu onu yaptığı yerde biter, ne de önerileri önemle değerlendirmemek yönetim kavramına sığar.

Genellikle, sorunlar konuşulur. Genellikle, sonuçlar konuşulur. Örneğin genel kurullarda, “Dilek ve öneriler” bölümü en cılız geçen gündem maddeleridir. Ama “Çalışma Raporunun Eleştirilmesi” maddesi çok ilgi görür. Ve genellikle, “iyi güzel de, gel şu sorunun çözümü için bir öneride bulun,” dendiğinde ses-soluk kesilir. İşte sorun buradadır. Yani sorun, bir düşünürün dediği gibi, “sorunların parçası olmaktan kurtulup, çözümlerin parçası olabilme,” sorunudur.

İnsanın toplumsal sorumluluğunun kabarması gereken noktalardır bunlar... İnsan, topluma karşı sorumluluklarını yerine getirdiği sürece insanlaşır. Önemli olan biyolojik yaratık olmaktan sosyo-kültürel yaratık olmaya geçmektir. Bu anlamda insan aslında aynı zamanda bir tarihsel yaratıktır da. Doğmak-ölmek aralığına sığan bir süreç... Toplamların yaşamına bakınca uzun olmayan, sınırlı, belki bu nedenle tarihsel olarak nitelenmesine karşı çıkılacak süreç... Ama asıl olan, bir insanı ölümsüzleştirecek olan bu süreçte insanın üreten bir yaratık olmasıdır, insan bu aralıkta, yaşamla iç-içe ürettikçe, yararlı oldukça, bir toplumsal yarar ortaya koydukça insanlığı geliştirecektir.

Sözün özü: Bu yazıyı yazarken bir iç hesaplaşmadan söz etmişim. Bu hesaplaşmanın anlatımı, ilerici-yenilikçi önerilerin yaşam bulamamaları konusunda çektiğim acıdır, önerilere hak ettikleri değerin verilmemesinden duyduğum üzüntüdür.

Önerilerin önerildikleri yerde ve zamanda bırakılmaları konusundaki toplumsal handikapın aşılması gerekmektedir. Onları soyut ve cansız olmaktan kurtarıp, yaşamın içinde bir değere kavuşturmak gerekmektedir.

Belki de okuyanlarca soyut bulunacak, “yeri ve zamanı mı?” denecek bu yazıda vurgulanmak istenen buydu, önerilerinin yaşam bulduğunu gören yazan-çizenler(!), araştırmacılar daha çok üretme konusunda daha fazla istek duyacaklardır.

Sorunların oldukları yerde, önerilerin yapıldıkları yerde kaldığı bir toplumda, değişimden ve yenilikten söz edilebilir mi? Üreten insan kaynaklarına gereken değeri veremeyen, onların emeklerini gereği gibi değerlendiremeyen bir toplum, baş döndürücü hızla değişen dünya değerleriyle buluşabilir mi? Önerileri göz ardı eden yöneticilerin ya da yönetimle ilgilenenlerin iyi yönettiklerinden söz edilebilir mi?

Ama şu da vurgulanmalıdır ki, yazılanlar ve önerilenler hak ettikleri kadar değerlendirilmiyor diye, bu konudaki sorumlulukları bırakmak da hiçbir zaman düşünülemez. Çünkü insanlar kendi yaşadıklarından sorumludurlar. Ama geleceğe karşı sorumluluklarını yerine getirip getirmedikleri geçmişleriyle ölçülür.

Evet, öneriler kendi yazgılarıyla baş başa bırakılmamalıdır. Ve önerilerin yazgısı, kara yazgıya dönüşmemelidir.